

## จิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่

### Buddhist Psychology to Strengthen the Stability of the Inexperienced Family

สมคิด พุ่มทุเรียน<sup>1</sup> ภราดร แก้วบุตรดี<sup>2</sup> สมบัติ นวลละออง<sup>3</sup> จรรยา ลินลา<sup>4</sup> และภาวิณี บุญจันดา<sup>5</sup>  
Somkid Phumturian, Pharadon Kaewbutdee, Sombat Nuanraong, Chanya Linla and  
Phawinee Boonjanda

Received: August 21, 2022

Revised: September 10, 2022

Accepted: September 27, 2022

#### บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด หลักการ และสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ 2) ศึกษาจิตวิทยาเชิงพุทธ ระบบและกลไกในการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ และ 3) บูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และวิเคราะห์โดยการสร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวคิดหลักการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์และการปลูกฝังการดำเนินชีวิตที่ดีในครอบครัว ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ในส่วนของสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ พบว่า มีปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาความยากจน การใช้ความรุนแรง การแพร่ระบาดของยาเสพติด การหย่าร้าง เป็นต้น 2) จิตวิทยาเชิงพุทธ

<sup>1-5</sup> มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkorrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: somkidpumturian@gmail.com, Tel. 081-8873652

ระบบและกลไกการเสริมสร้างความมั่นคงครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ พบว่า กลุ่มพ่อแม่มือใหม่ต้องสร้างระบบและกลไกในการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัว ได้แก่ ฝ่าหวาบ เมียคอน ฝ่าเป็นข้างเท้าหน้า เมียเป็นข้างเท้าหลัง ขยันหา รักษาดี หนักเอาเบาสู้ 3) การบูรณาการหลักจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ 3 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงการครองคู่ถูกยึดหลักปลูกเรือนแต่พอตัว หวีหัวแต่พอเกล้า หนักนิตเบาหน้อยให้อภัยกัน ด้านความมั่นคงการใช้ชีวิตประจำวันยึดหลักอย่าหมิ่นเงินน้อย นอนคอยวาสนา ขี้เกียจเป็นแมลงวัน ขยันเป็นแมลงผึ้ง และความมั่นคงการอบรมเลี้ยงดูบุตรยึดหลักเรียนผูกก็ต้องเรียนแก้ รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี

**คำสำคัญ:** จิตวิทยาเชิงพุทธ, เสริมสร้างความมั่นคง, ครอบครัว, พ่อแม่มือใหม่

### Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the concepts, principles and situations of family security of new parents; 2) to study Buddhist psychology, systems and mechanisms for strengthening new parents' family security; and 3) integrating Buddhist psychology with strengthening new parents' family security. This was a qualitative field research by analyzing documents, in-depth interviews with 20 key informants, and focus group discussions with 15 experts. Data analysis used data content analysis techniques obtained from the document and analyze it by generating conclusions from the data obtained in the field. The results of the research revealed that 1) the main concept of family security enhancement of new parents was to strengthen relationships and cultivate a good family life, encourage participation in social responsibility. As for the family security situation of new parents, it was found that there were problems such as poverty, violence, drug epidemic, divorce, etc.; 2) in terms of Buddhist psychology, systems and mechanisms for strengthening family security of new parents, it was found that new parents had to create a system and mechanisms for strengthening family security, i.e. both husband and wife helped each other to make a living; it's a sad house where the hen crows louder than the cock; being diligent; keep the property well; take it seriously. 3) the integration of Buddhist psychology and the strengthening of family

stability of new parents in 3 aspects: in terms of stability in marriage, it based on the principle of doing what needed to be done in moderation, don't do too much or do too much, forgive each other; in the aspect of stability in daily life, there should be an adherence to the principle that do not look down on little money and wait for luck, don't be lazy like a fly but be diligent like a bee; regarding stability in raising children, one should adhere to the principles of learning to tie, you must learn to fix, if you love a cow, tie it, love your children, hit them.

**Keywords:** Buddhist Psychology, Strengthening Stability, Family, New Parents

## บทนำ

ครอบครัวจัดเป็นสถาบันหลักของสังคมมนุษย์ทุกสังคมยอมให้การส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยการสร้างสถาบันครอบครัวขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่สำคัญ (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2519) เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่ให้ทั้งความรักความผูกพันความอบอุ่นมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังเป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการถ่ายทอดค่านิยมปลูกฝังความเชื่อ สร้างเสริมทัศนคติ กำหนดบุคลิกภาพ วิถีปฏิบัติตน รวมทั้งการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคม ดังนั้นครอบครัวจึงเปรียบเสมือนจักรกลชิ้นแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการนำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ขณะเดียวกันครอบครัวยังเป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือดูแลเยียวยาบำบัดฟื้นฟูในยามที่ต้องเผชิญปัญหาวิกฤติที่มากระทบต่อชีวิตการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว ตลอดทั้งครอบครัวยังเป็นหน่วยเศรษฐกิจย่อยที่สุดที่มีความสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมเช่นกระบวนการผลิตการบริโภคและการออมที่ต้องเริ่มจากครอบครัวก่อนทั้งสิ้นรวมทั้งเป็นรากฐานการสร้างชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งหรือแม้กระทั่งว่าระบบการเมืองการปกครองใน “ระบบประชาธิปไตย” ในปัจจุบันก็มีจุดเริ่มต้นมาจากครอบครัวด้วยเช่นเดียวกันเพราะเป็นระบบการปกครองอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้สิทธิเสรีภาพและการแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกันแก่ทุกคนในการรับฟังและแสดงความคิดเห็นซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องดีงามต่อความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศโดยจะสังเกตว่าต่างก็เริ่มต้นมาจากสถาบันครอบครัวก่อนทั้งสิ้น ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงนับได้ว่ามีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อสถาบันทางสังคม เพราะหากสถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งมั่นคงก็จะสามารถทำหน้าที่ขัดเกลาสมาชิกในครอบครัว

ได้อย่างสมบูรณ์นำมาซึ่งความเป็นปีกแผ่นของครอบครัวและสังคมโดยรวมแต่ถ้าหากสมาชิกในครอบครัวไม่ได้รับการขัดเกลาอย่างถูกต้องย่อมก่อให้เกิดปัญหาขึ้นกับสังคมตามมาอย่างแน่นอนดังจะเห็นได้จากปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันที่นับวันจะทวีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลาย ๆ ปัญหาด้วยกัน จนกระทั่งทุกวันนี้สังคมต้องประสบปัญหาวิกฤตอย่างน่าเป็นห่วงซึ่งน่าจะเป็นตัวชี้วัดได้อย่างหนึ่งถึงความล้มเหลวของครอบครัวดังกล่าวที่ว่า “ความล้มเหลวของครอบครัวคือความล้มเหลวของสังคม” (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2550)

จากบทบาทครอบครัวดังกล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากโดยประเด็นนี้สามารถสังเกตได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนในสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นเป็นต้นมาเพราะครอบครัวไทยในอดีตนั้น “เมื่อเด็กอายุ 7-8 ขวบบิดามารดาจะส่งให้ไปศึกษาที่พระในวัดโดยให้บวชเพื่อเรียนหนังสือทั้งการอ่านเขียนและวิชาเลขตลอดจนให้รู้เรื่องชาดกและศีลธรรม” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2532) แต่สถานการณ์สังคมไทยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัวและสมาชิกของครอบครัวจึงเกิดการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้างรูปแบบขนาดของครอบครัวและวิถีชีวิตรวมทั้งสภาพปัญหาที่มีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวเช่นระบบโครงสร้างของประชากรโครงสร้างของครอบครัวรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเช่นปัญหาการหย่าร้างปัญหายาเสพติดปัญหาโสเภณีปัญหาเด็กและคนชราถูกทอดทิ้ง เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวมานี้ล้วนมีพื้นฐานจากปัญหาภายในครอบครัวจึงทำให้มีผลกระทบต่อสังคมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้หรือสามารถตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมได้อีกจากสถิติความรุนแรงในครอบครัวทั้งในอดีตก่อนมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และหลังประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติ

วิกฤตครอบครัวไทยในปัจจุบัน สะท้อนออกมาใน 2 ปัญหา ปัญหาที่ 1 คือพ่อแม่ไม่สามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้ กล่าวคือ การไม่สามารถเลี้ยงดูลูกหรือหลานให้มีคุณธรรม หรือให้มีจริยธรรมได้ เพราะนี่ถือว่าเป็นหน้าที่พื้นฐานของครอบครัว ตามหลักพระพุทธศาสนาคือทศ 6 ที่มีในสังคาลสูตร (ที.ปา. (ไทย) 111/198-204/202-206) คือ พ่อหรือแม่จะต้องทำหน้าที่ในการที่จะป้องกันลูกจากความชั่ว ส่งเสริมให้ลูกทำความดี แต่ในปัจจุบันพ่อแม่ไม่สามารถทำตรงนี้ได้ บางครั้งก็ไม่สามารถปกป้องลูกให้ปลอดภัยได้ด้วยในทางกายภาพ เพราะบางครั้งความรุนแรงในครอบครัวก็เกิดขึ้นจากคนในบ้านนั่นเอง และบางทีก็เกิดขึ้นจากพ่อหรือแม่ด้วย ปัญหาที่ 2 คือ พ่อแม่ หรือครอบครัว ไม่สามารถที่จะรักษาสุขภาพครอบครัวได้ พบว่า 1 ใน 6 ของคนที่แต่งงานแล้ว

ต้องหย่าร้าง ร้อยละ 30 ของเด็กในชนบทไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ แต่อยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย ดังนั้นสภาพครอบครัวจึงไปคนละทิศคนละทาง

พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของคุณธรรมในชีวิตมนุษย์สำคัญอยู่ 2 เรื่อง เรื่องที่ 1 คือเรื่องมิติสังคม ความเป็นกลุ่มของครอบครัว และชุมชน เพราะมนุษย์จะมีชีวิตรอดต้องอยู่เป็นกลุ่ม ต้องมีความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง ต่างคนต้องทำหน้าที่กันเพื่อจะมีชีวิตรอด เรื่องที่ 2 คือความสัมพันธ์ในทางโลกมันเปลี่ยนไปหรือโครงสร้างสังคมเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนเริ่มต้นปัจเจกมนุษย์ อันที่สองคือมนุษย์มีมิติทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเรื่องของค่านิยม และอุดมคติต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่สำคัญ อีกสิ่งหนึ่งที่จะเข้าไปสู่มิติทางศาสนา คือ คนจะสื่อเหนือธรรมชาติ ตรงนี้เป็นมิติทางจิตวิญญาณที่คนโบราณ เขามีสิ่งเหล่านี้ ในการมองโลกของคนโบราณมีทั้งสามมิตินี้ อยู่ แต่ปัจจุบันนี้ในการพัฒนาประเทศจะตัดมิติทางจิตวิญญาณออกไป ความเชื่อมี 2 อย่างด้วยกัน คือความเชื่อทางศาสนา เป็นความเชื่อที่จรรโลงศีลธรรมให้มนุษย์อยู่รวมกันอย่างเป็นธรรม และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ สองอย่างนี้ผ่านสิ่งที่เรียกว่า “ระบบสัญลักษณ์” ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์แต่พระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องทำดีได้ดีและเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลจากทั้งหมด ความสัมพันธ์ตรงนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้เราเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมา

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของความมั่นคงทางครอบครัว นอกจากจะเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อครอบครัวโดยตรงแล้ว ยังส่งผลกระทบในวงกว้างในระดับชุมชน สังคมและประเทศชาติรวมทั้ง เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข หลักจิตวิทยาเชิงพุทธจึงเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถจะแก้ไขปัญหาครอบครัว และช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวได้อย่างยั่งยืน คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาบูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่มือใหม่ เพื่อให้ครอบครัวในสังคมไทยได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมเป็นครอบครัวที่มีความสุข เป็นครอบครัวเข้มแข็ง และเกิดความมั่นคงในที่สุด

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัว พ่อ-แม่มือใหม่
2. เพื่อศึกษาจิตวิทยาเชิงพุทธ ระบบและกลไกในการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวพ่อ-แม่มือใหม่
3. เพื่อบูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่มือใหม่

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ภาคนาม (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี หลักการทางจิตวิทยาเชิงพุทธจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา เอกสารงานและวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคนาม คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 2 รูปแบบ คือ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คณะผู้วิจัยกำหนดจำนวน 20รูป/คน และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) หรือการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่คณะผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการมาให้ข้อมูลจำนวน 15รูป/คน และหาแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่่มือใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 แบบ ดังต่อไปนี้

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างที่คณะผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในกาให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อแม่่มือใหม่ โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน

2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม สนทนากลุ่มจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 15 รูป/คน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัว และการบูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่่มือใหม่ เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

### กระบวนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับจิตวิทยาเชิงพุทธที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวพ่อ-แม่่มือใหม่ จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาสังคม จำนวน 5 รูป กลุ่มพ่อ-แม่่มือใหม่ จำนวน 10 ครอบครัว และกลุ่มผู้แทนหน่วยงานให้บริการด้านสาธารณสุขด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัว จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเฉพาะที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 15 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 สรุปข้อมูล วิเคราะห์การบูรณาการหลักจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อแม่มือใหม่

คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและใช้วิธีวิเคราะห์สร้างข้อสรุปข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม

## สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิด หลักการ และสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ต้องอาศัยแนวคิดหลักการทางพระพุทธศาสนาเสริมสร้างความมั่นคง ทางครอบครัว คือ

1.1 ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ความรักความเข้าใจกันของคนในครอบครัว การดูแลเอาใจใส่ ความเสียสละเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้น้ำใจเชื่อใจกัน เป็นต้น

1.2 ปลูกฝังให้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี พ่อแม่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะปลูกฝังคุณธรรมและการดำเนินชีวิตที่ดีแก่สมาชิกภายในครอบครัวพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีเพราะพ่อแม่คือครูคนแรกของลูก พ่อแม่ก็ต้องตั้งตนอยู่ในศีลธรรมก่อน

1.3 การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสมาชิกในครอบครัว เพื่อไม่ให้สร้างปัญหาให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคม เป็นต้น

ส่วนสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัว ส่วนใหญ่หัวหน้าครอบครัวยังเป็นวัยรุ่น มีปัญหาและอุปสรรคสรุปได้ คือ 1) ปัญหาด้านความยากจน 2) การใช้ความรุนแรงในครอบครัว 3) ยาเสพติด 4) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเสื่อมถอยลง 5) การหย่าร้าง 6) การมีปฏิสัมพันธ์ต่อชุมชนและสังคมมีแนวโน้มลดลง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ขาดความมั่นคง

2. จิตวิทยาเชิงพุทธ ระบบและกลไกการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ ผลการวิจัย พบว่า พ่อแม่มือใหม่นำหลักจิตวิทยาเชิงพุทธประยุกต์ใช้กับระบบและกลไกการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ตามคติคำสอนจากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ประยุกต์ใช้ในครอบครัว 3 ด้าน คือ

2.1 ด้านชีวิตคู่ เช่น เป็นสามีภรรยาต้องรู้จักช่วยกันทำมาหากิน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน อยู่ด้วยกันหนักนิตเบาหน้อยก็รู้จักให้อภัยกัน เป็นต้น

2.2 ด้านการดำเนินชีวิตที่ดี เช่น ดำเนินชีวิตด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทนอดกลั้น หนักเอาเบาสู้ง เก็บเล็กผสมน้อย ดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง เป็นต้น

2.3 ด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร เช่น การให้การศึกษาที่ดีแก่บุตร การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม อบรมสั่งสอนด้วยความรักความเมตตาปรารถนาดี คอยแนะนำชี้แนะสนับสนุน ส่งเสริมให้ลูกทำความดี และห้ามปรามเวลาลูกทำผิด เป็นต้น

3. การบูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่มือใหม่ ผลการวิจัย พบว่า มีการนำหลักจิตวิทยาเชิงพุทธบูรณาการในการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ 3 ด้าน

3.1 ด้านการครองคู่ ได้แก่ 1) ผัวหอบ เมียคอนได้แก่ขยันทำมาหากินทั้งผัวทั้งเมีย เป็นต้น 2) รักยาวให้บัน รักสั้นให้ต่อ 3) ผัวเป็นข้างเท้าหน้า เมียเป็นข้างเท้าหลัง และ 4) หนักนิดเบาหน่อยให้อภัยกัน

3.2 ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน 1) ขยันหา รักษาดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559) 2) หนักเอา เบาสู้ 3) ปลูกเรือนแต่พอตัว หิวหิวแต่พอเกล้า 4) เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตามได้แก่ผู้คนในชุมชนหรือสังคมยึดถือปฏิบัติอย่างไรก็ปฏิบัติอย่างนั้น

3.3 ด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตร 1) รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตีได้แก่ถ้าลูกทำผิดควรตำหนิ ตีเตือนลงโทษและห้ามทำผิดอีกเป็นต้นและเมื่อลูกทำผิดควรกล่าวชื่นชมให้กำลังใจ 2) ชี้แจงเป็นแมลงวัน ขยันเป็นแมลงผึ้ง 3) รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเสา 4) อย่าหมิ่นเงินน้อย นอนคอยวาสนา 5) เรียนผูกก็ต้องเรียนแก้ 6) อย่าไวใจทางอย่าวางใจคน หากครอบครัวใดสามารถยึดถือปฏิบัติดังนั้นก็จะสามารถสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งและมั่นคงได้ในที่สุด

## อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิด หลักการ และสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ต้องอาศัยแนวคิดหลักการทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ดำเนินชีวิตเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีความรักความเข้าใจ การเอาใจใส่ดูแลเอื้อเฟื้ออาทรต่อกัน การปลูกฝังการดำเนินชีวิตที่ดีมีคุณธรรมโดยพ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวเพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักทางสังคม ส่วนสถานการณ์ความมั่นคงทางครอบครัวหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่มีความยากจนและปัญหาเสพติดสอดคล้องกับงานวิจัยของบรรยวภัลต์ ผากคำและนฤมล ดวงแสง (2550) พบว่า ผู้นำชุมชนระดับตำบลมีการประยุกต์ใช้โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 97.79 ผู้นำครอบครัวระดับตำบลมีการประยุกต์ใช้โดยเฉลี่ยถึง



ร้อยละ 98.72 และเยาวชนมีการประยุกต์ใช้โดยเฉลี่ย 92.0 ทั้งนี้เป็นเพราะหลักพุทธธรรมมีความสำคัญมากในการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวและแก้ไขปัญหาต่างได้เช่นความยากจน ปัญหายาเสพติด เป็นต้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับคนไทยมาช้านานและให้ความสำคัญกับระบบครอบครัวมากเมื่อระบบครอบครัวมีความมั่นคงก็จะทำให้ชุมชน สังคม สถาบันทางสังคม และประเทศชาติมั่นคงไปด้วย

2. แนวคิดจิตวิทยาเชิงพุทธ ระบบและกลไกในการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ พบว่า ครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ จำเป็นต้องนำหลักการและกลไกทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เช่นเป็นสามภรรยาต้องช่วยกันทำมาหากินให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกันในการประดับประดา การใช้ชีวิตคู่ การครองเรือน การเลี้ยงดูลูก รวมถึงวัฒนธรรมประเพณีไทยที่พ่อแม่ปฏิบัติสืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่นคือความอดทนอดกลั้น หนักนิดเบาหน้อยก็อภัยให้กัน อบรมเลี้ยงดูลูก ๆ ด้วยการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้การศึกษาที่ดีแนะนำส่งเสริมให้ทำความดี บุตรธิดาก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนตามโอกาสของแต่ละคนและยึดมั่นในศีลธรรมเช่นเดียวกัน ทำตามบทบาทและหน้าที่ของสามภรรยาและลูกซึ่งเป็นคุณลักษณะของครอบครัวที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวิบูล สนตจิตโต (โพธิเศษ) (2556) พบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักการประพฤติปฏิบัติไว้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือนคือสังคหวัตถุ 4 หลักฆราวาสธรรม 4 สำหรับสร้างความรักความสามัคคีคนในสังคมและหลักปฏิบัติต่อกันของผู้ครองเรือนคือสามภรรยาและลูกและสมาชิกในครอบครัว คือ หลักทศ 6 ทั้งนี้เพราะระบบและกลไกถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับทุกระบบทุกระดับชั้นที่มีในทุกสังคมแม้ว่าจะมีรูปแบบวิธีการที่ดีมีเทคโนโลยีทันสมัยสักเพียงใดก็ตามแต่ถ้าขาดหลักพุทธธรรมและคำสั่งสอนของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับระบบและกลไกดังกล่าวการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อแม่มือใหม่คงประสบความสำเร็จยาก

3. บูรณาการจิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ พบว่า การเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อแม่มือใหม่ต้องนำหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนาและแนวทางวิธีปฏิบัติของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เคยสอนลูกสอนหลานมาบูรณาการใช้ใน 3 ด้าน คือ

3.1 ด้านการครองคู่ ปลูกเรือนแต่พอตัว หวีหัวแต่พอเกล้า คือทำอะไรให้รู้จักพอดี รู้จักพอประมาณ หนักเอา เบาสู้ ไม่เลือกงานไม่ดูถูกเงิน ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เกียจคร้านในการทำงาน ผัวหอบ เมียคอน ให้อภัยกัน ประหยัด อดออม ไม่ฟุ่มเฟือย

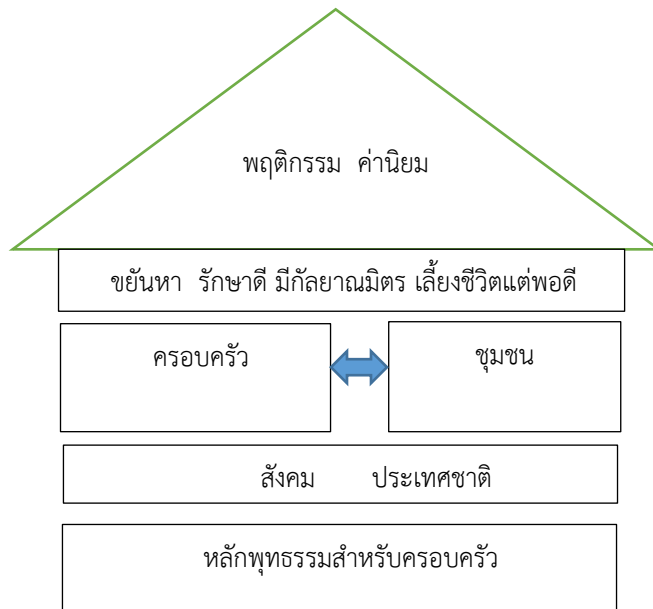
3.2 ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่หมั่นเงินน้อย อายนอนคยวาสนา คนโบราณมักสอนเสมอว่า อายนอนตื่นสาย ออย่าอายุทำกิน ออย่าหมั่นเงินน้อย อายนอนคยวาสนา แต่ต้องขยันหมั่นเพียรในประกอบอาชีพค้าเงินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ อดทนอดกลั้น ไม่ท้อถอย

3.3 ด้านการอบรมเลี้ยงดูลูก รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี รักดีห้ามจั่ว รักชั่วห้ามเส้า ซีเกียดเป็นแมลงวัน ขยันเป็นแมลงผึ้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการปัญญา ปัญญาทีโป (คาระโก) (2556) พบว่า การนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ในการทำงานของตนจะทำให้มีความสุขกับการเป็นอยู่แบบพอเพียง ไม่ต้องดิ้นรนชวนขายจนเกินตัว มัตตัญญูตา รู้จักพอประมาณในการใช้ชีวิต มีสันโดษ พอใจในคู่ครองของตน ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้ชีวิตคู่หรือการครองเรือนสมัยพ่อแม่ปู่ย่า ตายายจะยึดมั่นในศีลธรรมเพียงอย่างเดียวเพียงอย่างเดียวอยู่กันจนแก่เฒ่าหรือตายจากกันไปนอกจากปฏิบัติตามต้นติแบบแผนแล้วยังมีคุณธรรม จริยธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวการใช้ชีวิตประจำวันก็ยึดแนวทางพึ่งพาตนเองเป็นหลักไม่ประมาทในการใช้ชีวิตประกอบสัมมาอาชีพที่สุจริตรวมไปถึงอบรมเลี้ยงดูลูกให้รู้จักดีชั่ว ผิดถูกปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็กทั้งหมดนี้ล้วนแฝงไปด้วยหลักพุทธธรรมทั้งนั้น

บทสรุป จิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่เมื่อใหม่ความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่เมื่อใหม่จะเกิดขึ้นได้นอกจากอาศัยแนวคิด หลักการและสถานการณ์ที่มีอยู่มากมายหลายรูปแบบเช่นอยู่กันก่อนแต่งหรือแต่งงานไม่ได้รับความเห็นชอบจากพ่อแม่สถานการณ์ที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้นคือการหย่าร้างก่อให้เกิดปัญหาสังคมหลายด้านตามมาเพราะไม่เป็นไปตามครรลอง ครอบธรรมกล่าวคือไม่ถูกต้องตามประเพณี เช่นไม่ถึงวัยอันสมควร ไม่สุขอและแต่งงานตามพ่อแม่ปฏิบัติ ไม่ยึดมั่นในรักเดียวใจเดียว เป็นต้นและขาดการเอาใจใส่ในการสั่งสอนลูกให้รู้ผิดรู้ถูก เป็นสาเหตุให้ครอบครัวไม่มั่นคงในขณะที่เดียวกันครอบครัวพ่อ-แม่เมื่อใหม่เอาหลักการแนวคิดที่มีอยู่และคำสอนของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายบูรณาการกับหลักพุทธธรรมใช้ในการครองคู่ ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและใช้ในการเลี้ยงดูลูกความมั่นคงทางครอบครัวพ่อ-แม่เมื่อใหม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ทั้งยังส่งผลให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติมั่นคงตามไปด้วย

## องค์ความรู้ใหม่

สรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้



ภาพที่ 1 บ้านอบอุ่น จิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่

จิตวิทยาเชิงพุทธกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มือใหม่ การสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคงไม่ใช่เรื่องง่ายท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติเพราะการดำเนินชีวิตและค่านิยมที่ไม่เหมือนเดิมเช่นการมีคู่ครองมักนิยมอยู่กันก่อนแต่งหรือเปลี่ยนคู่รักไปเรื่อย ๆ ขึ้นอยู่กับความพอใจของทั้งสองคนบางครั้งอาจมองเป็นเรื่องแปลกใหม่ในสังคม อย่างไรก็ตามความมั่นคงของประเทศชาติ สังคมและชุมชนล้วนเชื่อมโยงและมีพื้นฐานเริ่มต้นจากครอบครัวเพราะเป็นหน่วยย่อยที่สำคัญกล่าวคือความมั่นคงหรือความล้มเหลวจะเกิดขึ้นได้สมาชิกในครอบครัวเท่านั้นเป็นคำตอบ หลักพุทธธรรมสำหรับเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญเนื่องด้วยคนไทยเคารพนับถือและมีวัฒนธรรมประเพณีที่บรรพบุรุษได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานสองอย่างนี้จึงเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการนำหลักจิตวิทยาเชิงพุทธไปช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางครอบครัวให้กับสังคมไทยให้มากขึ้น และเป็นรูปธรรม

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาส่งเสริมความมั่นคงทางครอบครัวของพ่อแม่มีใหม่
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักจิตวิทยาเชิงพุทธที่มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัว
4. การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความมั่นคงทางครอบครัว ควรมีการสอดแทรกเรื่องของจิตวิทยาเชิงพุทธที่สามารถบูรณาการกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาครอบครัวในสังคมไทยให้เข้มแข็ง

### เอกสารอ้างอิง

- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. (2519). *ความสัมพันธ์ในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช จำกัด.
- บรรยววัลต์ ฝากคำและนฤมล ดวงแสง. (2550). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี*. (รายงานการวิจัย). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2532). *สถานภาพสตรีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์. (2550). *จิตวิทยาครอบครัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพรส จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.
- พระวิฑูล สนตจิตโต (โพธิเศษ). (2556). *การวิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการปัญญา ปญญาทีโป (คาระโก). (2556). *การศึกษาการพึ่งตนเองตามหลักเศรษฐกิจเชิงพุทธของกลุ่มเกษตรกรชาวบ้านหนองบัวแปะ ตำบลสร้างแซง อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.